

AZ AGGTELEKI BARLANGBAN

Négy fürge lábú, lomha lángolású,
Szűk, pislá lelkű vén túristafickó,
Egy jámbor, locska vezető, s mi ketten,
Öt órát jártunk lenn a föld alatt.

Fölséges út, közömbös utitársak,
Mély, titkos némaság, s gyarló szavak.
Nem így gondoltam és füledbe súgtam:
„Gyerünk el egyszer ide, egyedül!”
Most itt vagyunk. Jőjj, én vezetek végig.

Hűs, csillagfényes, októberi éj.
Az őr már alszik, lámpafény sehol.
A száztorkú föld egyik tátott szája
Ott vár bennünket, lenn a sziklafalban.
Kemény, hideg, de békés kő-ajak;
Nem csappan össze a hátunk mögött,
Rég fölpeckelte az idő, s az ember.
Jőjj, surranjunk be; burkolózz be jól,
Ne lássék ki csuklyádból csak szemed,
De látó lelked legyen meztelen.

Ne riadj meg, a kezdet undorító;
Csak sár és sár, mint minden kezdeté.
Miénk is az volt, ősz-szülők a sár,
De sohse bánd! Tapodd . . . már elfeledtük,
S rég megtagadtuk, hogy velünk rokon.
Néhány lépést még . . . S most gyujtsunk világot.

Borzongsz? Az első perc borzalma ez,
Mely minden nagyság látására elfog,
Mely ember-ésszel föl nem érhető.
Valami nálunk több van ideleenn;
De hogy *mi*, azt csak lelkünk sejtí meg,

Amelyre félt, s esdett súllyal borúl,
Mint óriás szárny hűvös sziklacsúcson
A gyöngé, vézna sasfiók fölébe.
Félelmes, nyom, sötéten suhanó,
De véd, körülvesz, átfog s fölemel.
Valami nálunk több van ideleln,
Mi térdre ejt és mégis átölel.

Menjünk tovább... Már kőre hág a lábam.
Rúgj vissza minden rádtapadt sarat
Oda, hol az a bordacsont fehérlik,
Sáros sírjából árván fölmeredve,
S mely emberé volt egykor; emberé,
Ki gyáván kullogott le — sárba fúlni,
Míg künn a bátrak fényes napvilágon
Kacagtak szembe élettel, halállal.
Azóta hány új sarju nőtt fölöttük,
S barmon, bogáron, felhőkön keresztül
Hány ezer élet része lett belőlük!
Harmatban oldva, párává foszolva,
Csillogva szálltak föl a napsugáron
És visszahulltak s újra visszaszálltak,
Betölteni a legszebb hivatást:
Örökké élni, mindig egynek lenni,
Haláltalan, a végtelen egésszel.
E gyáva csont kikapcsolá magát
A körforgásból; meddően vesztegel
Tízezer éve, aszva, zsugorin.
Holtabb e kőnél, mely előtte élt már
És szomjan itta, s szomjan issza most is
A felhők mézét, a patak tejét
A szikladajkák emlőin keresztül,
Míg csappá nőtt parányi kristály-teste,

Sudárrá fejlett, oszloppá dagadt,
Árbóccá nyúlt, s torony lesz majd belőle,
Mely nekiront e roppant boltozatnak,
Kifúrni vágyva, hogy meglássa egyszer
Szép mostoháját, a dicső Napot.

Oh nem halál ez és nem éjszaka,
Melyet most fáklyánk földeríteni látszik!
Itt is van élet és a napsugár, bár
Fekete keztyűs kézzel: itt is épít.

Az ő lelkével átítatva jó
Sok milliónyi kis vízcsepp-követ,
S az ő nevében kő-erdőt teremt.
Fehér nyírfákat sötét sziklalombbal,
Nagy szálfenyőket zöld kristálymohával,
Ezüst cserjéket, odvas törzseket,
Csipkés lombsátrat, ág-bog kupolát,
Oly méltóságos lassan, hogy mi róla
Mohó lázunkban, kérész agyvelőnkkel,
A napvilágon nem is álmodunk.

Ez erdő itt előttünk meg se rezzen.

De érezz át egy ezredévet

Egyetlen pillanatban, s láss belőle
Tízezret, — úgy e rengeteg buján
Sarjad föl, bomlik és fonódik össze,
Reszket, remeg, csókot vált, nő, terem,
Lélekdzik s él szemed láttára folyvást.
Levéllé pattan minden kő-rügye
És kivirágzik, új hajtást fakaszt,
Gyümölcsse hull, avarja mállik,
Új sarja nő, — s e tompán hulló cseppek
Délövi záporban szakadva hullnak
Az elvetett kicsiny kristály-csirákra.

Oh nem halál ez és nem éjszaka!
Csak lassu élet, s mély, titkos, nagy árnyék,
Mely árnya tán csak egy szelíd mosolynak.

Sötét, nagy árnyunk fönn a sziklabolton,
Nézd, ott . . . hogy ing, leng, olyan feketén,
Mint gyászhajón a bakacsín-vitorla,
— Pedig mosolygó arcunk árnya csak.
Egy gyöngyvirágszál megdermesztené
A legbátrabb szívet, ha hosszú árnya
A gyertyánk lángjától felé suhanna,
S minden kelyhével egy-egy brontosaurus
Rémképét vetné e békés falakra.

Szeretnék egyszer így remegni, félni,
És tudnék is, — talán ha ember-árnyat
Sejthetnék ott, a kő-fák lombja közt . . .
Nézd ezt a sziklát, mily csodálatos!
A koh-i-noorok millióival
Úgy csillog-villog, tündöklök, ragyog,
Mint egy megdermedt gyémánt-zuhatag.
Ha ez valóban gyémánt volna mind,
A réműlettől most megfagyna vérem;
Minden szurdokban embert sejtenék,
Husángos öklöt, baltát, puskacsőt,
Tört, hurkot, sóvár, vérszomjas szemet,
Mely égő gyűlölettel rám tapad,
Mert én is elvihetnék kívüle
Egy mákszemnyit e gyémánt-áradatból!
Mi volna itt, ha ez a zuhatag
Gyémántosan tajtékzanék elébünk?
Bokáig állnánk vérben, tetemekben,
S e roppant csontház hörgő jajszavakkal
Feszítené mértföldes sziklaboltját.

Hol volna akkor itt e mély, magasztos,
Fölséges csönd? . . . Ki tudná elcsitítani
A féluton levert sovárok átkát,
A kapzszik jajját és a kijátszottak
Dühödten síró üvöltéseit,
Kik országot, hírt, királynő-erényt
Szerettek volna vásárolni mind
Egy csillogó, öklömnyi véres kőért!
Hol volna akkor itt e mély, magasztos,
Fölséges csönd?

Most itt jár körülünk,
Fölöttünk leng, s lágy fátyolába burkol.
Mélységes csönd, de csönd, nem némaság!
A hulló csöppek tompa csobbanása
Minden kő-húron halkan átremeg
És mélyszavú gordonkaóriások
Búgó sohajja hallik, hangtalan.

Hogy nő, dagad e fölséges zene
És mégis csönd, mélységes csönd marad!

Nézd, ott a boltos sziklamennyezetről
Mily méltósággal csügg alá fejünkre
Az óriási kő-sípok sora,
Mint épülő, fölséges orgona.
Egykor betölti majd e csarnokot
És zengni fog, ha átsohajlik rajta
A hülő Föld végső lehellete,
A dermesztő, párátlan, jéghideg,
Mely minden sípot végig megrepeszt.
Micsoda fúgát zeng el akkor itt
A kupolák dübörgő rianása,
A sziklabordák szerteroppanása,

A kő-inak hasadva pattanása,
A recsegő bolt harsogó zaja,
A megrepedt kő-sípok jajszava!
Micsoda fúga zeng föl akkor itt,
Ha odafönn a fényes napvilágon
Mindennek vége, s minden néma már!
Micsoda fúga zeng föl akkor itt,
Ha megszakad e mély, magasztos,
Fölséges csönd!

Most itt leng körülünk.
Száz roppant öblű nyelvetlen harang
Torkából árad tompán, feketén
És végigömlik vak, semmit sem értő,
Siket, tudatlan lelkeinken.
Valami *nálunk* több van ideleenn . . .
Egy súlyos szó, mely nem betűkből áll,
Egy súlyos kéz, mely test nélkül való,
Egy néma könny, amelynek sava nincs,
Egy néma himnusz, mely mitsem dicsér,
Egy nagy titok, mely maga az igazság,
S egy nagy igazság, mely örök titok.

Úgy érzem, hogy velünk van most az Isten.

Oltsd el a fáklyát . . . Húnyd le a szemed,
Hogy jobban láss . . . én már lehúnytam.
Imádkozzunk!

Ha tudnék! Nem tudok!
Minden szó durva és tisztátalan,
Csak ez a mély, borús csönd az imádság.
Imádkozzuk el ezt a csöndet . . .

Amen!